Η οκταετία του Κωνσταντίνου Καραμανλή άρχισε τον Οκτώβριο του 1955, με τον θάνατο του Αλέξανδρου Παπάγου, την πρόσκλησή του στην πρωθυπουργία από τα ανάκτορα και την ίδρυση της ΕΡΕ. Ήταν τα χρόνια που η ταμπέλα «εθνικόφρων» μετατρεπόταν σε διαβατήριο για την κοινωνική ανόρθωση και η κατηγορία «δημοκράτης» αρκούσε για να αποκτήσει κάποιος πολύτιμες εμπειρίες: Της φιλοξενίας στα αστυνομικά τμήματα, των παράσημων από τους ξυλοδαρμούς, της ανασφάλειας από τον έλεγχο της ιδιωτικής του ζωής, των προβλημάτων στη δουλειά του (στον ιδιωτικό τομέα, αν είχε, μια και ο δημόσιος ήταν έτσι κι αλλιώς φέουδο των «εθνικοφρόνων»). Διότι ο «δημοκράτης» για το επίσημο κράτος δεν ήταν παρά «συνοδοιπόρος» των κομμουνιστών, που βέβαια ήσαν «αντεθνικώς δρώντες», «εαμοβούλγαροι» και φιλοξενούμενοι σε ξερονήσια ή φυλακές. Με τις «αύρες», τους ροπαλοφόρους και τις πυροσβεστικές αντλίες να εξαπολύονται εναντίον όποιων διαδήλωναν για οποιοδήποτε ζήτημα, ακόμα και για την Κύπρο. Με τη δράση του παρακράτους, των ΤΕΑ («Τάγματα Ελλήνων Ακριτών»), της παρακρατικής ΕΚΟΦ («Εθνική Κοινωνική Οργάνωση Φοιτητών») και του Σπουδαστικού Τμήματος της Ασφάλειας να καλύπτουν τα όποια κενά άφηνε η επίσημη τρομοκρατία.

Στα 1961, η ΕΡΕ πλειοψήφησε και πάλι αλλ' ο Γ. Παπανδρέου κατάγγειλε τις εκλογές ως «βίας και νοθείας», όπου «ψήφισαν νεκροί και δέντρα», και κήρυξε (1η Νοεμβρίου) «ανένδοτο αγώνα». Όμως, οι σχέσεις Καραμανλή - ανακτόρων ψυχράνθηκαν, καθώς η βασιλική οικογένεια προσπάθησε να αναμιχθεί ενεργά στην πολιτική, ενώ ταυτόχρονα πρόσβαλε το δημόσιο αίσθημα προβάλλοντας απαιτήσεις για σπατάλες και δαπάνες, τη στιγμή που η κυβέρνηση ζητούσε από το λαό λιτότητα.

Ξέσπασε διαμάχη για την εκλογή του αρχιεπισκόπου αλλά και για την προίκα της πριγκίπισσας Σοφίας, που παντρεύτηκε τον μετέπειτα βασιλιά της Ισπανίας, Χουάν Κάρλος. Κι ακόμα, για ένα ταξίδι της Φρειδερίκης και της πριγκίπισσας Ειρήνης στο Λονδίνο, όπου την περίμεναν αντιβασιλικές εκδηλώσεις. Και για ένα δεύτερο ταξίδι των βασιλιάδων, που προγραμματιζόταν για τον Ιούλιο του 1963. Όμως, όλα αυτά ωχριούσαν μπροστά στην υπόθεση Λαμπράκη.

Παλιός βαλκανιονίκης στο μήκος, ειρηνιστής και ανεξάρτητος βουλευτής της Αριστεράς, ο Γρηγόρης Λαμπράκης είχε μετάσχει στη μαραθώνια πορεία ειρήνης. Το βράδι, 22 Μαΐου του 1963, είχε προσκληθεί να μιλήσει σε μια συγκέντρωση ειρηνιστών, σε κλειστή αίθουσα στη Θεσσαλονίκη. Πλήθος λαού, κυρίως αριστεροί, πλημμύριζαν την αίθουσα κι απλώνονταν ως έξω, περιμένοντας να τον ακούσουν. Στο απέναντι πεζοδρόμιο είχαν μαζευτεί «εθνικόφρονες», όπως ονομάζονταν τότε οι αντικομουνιστές που φώναζαν συνθήματα κατά της εκδήλωσης.

Ο Λαμπράκης έφτασε πεζός στον τόπο της ομιλίας. Την ώρα που περνούσε το δρόμο, ένα τρίκυκλο ξεπετάχτηκε τρέχοντας δαιμονισμένα. Στην καρότσα του, ένας άνδρας οπλισμένος με ρόπαλο. Το τρίκυκλο έπεσε πάνω στον βουλευτή που χτυπήθηκε κι από τον άνθρωπο της καρότσας κι έπεσε αιμόφυρτος στην άσφαλτο. Πέθανε, πέντε μέρες αργότερα.

Η αστυνομία έμεινε άπραγη. Στο χαμό που ακολούθησε, κάποιος κακοποίησε τον βουλευτή της ΕΔΑ, Γιώργο Τσαρουχά. Πολίτες καταδίωξαν κι εντόπισαν τους δράστες: Σπύρος Κοτζαμάνης ο οδηγός του τρίκυκλου, Εμμανουήλ Εμμανουηλίδης ο ροπαλοφόρος της καρότσας, Αντώναρος Πιτσώκος αυτός που χτύπησε τον Τσαρουχά. Ενώ η χωροφυλακή μιλούσε για τροχαίο, η κυβέρνηση αντικατέστησε την ηγεσία της. Διατάχτηκαν ανακρίσεις. Ανακριτής ορίστηκε ο Χρήστος Σαρτζετάκης, ενώ η δημοσιογραφική έρευνα αποκάλυπτε τις παρακρατικές οργανώσεις, τη μια μετά την άλλη. Τα νήματα έφταναν ως πολύ ψηλά, σε ανθρώπους που είχαν δεσμούς ακόμα και με τα ανάκτορα. Ήταν η εποχή που ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ειπώθηκε ότι αναρωτήθηκε «Ποιος κυβερνά αυτόν τον τόπο». Η απάντηση του δόθηκε, όταν παραιτήθηκε στις 16 Ιουνίου του 1963, είκοσι μέρες μετά την κηδεία του Γρηγόρη Λαμπράκη που μεταβλήθηκε σε λαοθάλασσα διαμαρτυρίας. Ο βασιλιάς Παύλος ανέθεσε την πρωθυπουργία στον Παναγιώτη Πιπινέλη με υπουργούς μεταξύ άλλων τρία μέλη της υπηρεσιακής κυβέρνησης Δόβα (των εκλογών της «βίας και νοθείας») και τέσσερις απόστρατους αξιωματικού στρατού και χωροφυλακής (18 Ιουνίου 1963). Η χώρα, για άλλη μια φορά, βάδιζε προς εκλογές. Έγιναν στις 3 Νοεμβρίου του 1963 και ανέδειξαν την Ένωση Κέντρου του Γεωργίου Παπανδρέου πρώτο κόμμα, έχοντας 138 βουλευτές, έναντι 132 της ΕΡΕ, 28 της ΕΔΑ και 2 των Προοδευτικών του Σπύρου Μαρκεζίνη.

Ο Γ. Παπανδρέου έπρεπε να στηριχτεί στην ανοχή της ΕΡΕ ή στις ψήφους της Αριστεράς. Θεώρησε πως το πρώτο θα ήταν αιχμαλωσία, ενώ το δεύτερο θα δικαίωνε αυτούς που μιλούσαν για λαϊκό μέτωπο. Ένα μήνα μετά τις εκλογές, στις 9 Δεκεμβρίου, ο αρχηγός της ΕΡΕ, Κωνσταντίνος Καραμανλής, με την υποψία ότι η βασίλισσα Φρειδερίκη επιβουλευόταν τη ζωή του, έφυγε στο Παρίσι με το ψευδώνυμο Τριανταφυλλίδης. Την αρχηγία της ΕΡΕ ανέλαβε ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος. Για τον Γεώργιο Παπανδρέου, το μήνυμα ήταν σαφές. Παραμονή Χριστουγέννων του 1963, υπέβαλε στον βασιλιά Παύλο την παραίτηση της κυβέρνησής του.

Οι νέες εκλογές ορίστηκαν για τις 16 Φεβρουαρίου του 1964. Ελάχιστες μέρες νωρίτερα, νύχτα 6 προς 7 του μήνα, πέθανε ο συναρχηγός της Ένωσης Κέντρου, Σοφοκλής Βενιζέλος. Με 52,72% και 171 βουλευτές, ο Γεώργιος Παπανδρέου σχημάτισε ισχυρή κυβέρνηση. Στις 6 Μαρτίου, πέθανε ο βασιλιάς Παύλος και στο θρόνο ανέβηκε ο Κωνσταντίνος Β’. Άρχισε ένας καβγάς γύρω από το αν η Φρειδερίκη θα ονομαζόταν στο εξής βασιλομήτωρ ή βασίλισσα

μήτηρ. Συνεχίστηκε με το αν ο στρατός ανήκε στον βασιλιά ή στο κράτος και κορυφώθηκε με το αν ο υπουργός Εθνικής Άμυνας μπορούσε να αντικατασταθεί ή όχι. Μια σκευωρία εξυφάνθηκε, γύρω από την υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ.

Πέρα απ' όλα αυτά, η υπόθεση της Κύπρου οξυνόταν, καθώς γινόταν φανερό ότι το νεαρό κράτος δεν μπορούσε να λειτουργήσει, έτσι όπως είχε κατασκευαστεί. Οι Αμερικανοί πίεζαν για ελληνικές υποχωρήσεις και δημιουργία διζωνικής ομοσπονδίας. Τον Ιούνιο του 1964, ο Γεώργιος Παπανδρέου βρέθηκε στην Ουάσιγκτον, προσκεκλημένος του προέδρου Λίντον Τζόνσον. Άντεξε στις πιέσεις, σε σημείο που οι Τάιμς της Νέας Υόρκης έγραψαν ότι «Ο Τζόνσον ηττήθηκε από τον Γ. Παπανδρέου». Ο Έλληνας πρωθυπουργός δεν είχε αυταπάτες. Σε στενό συνεργάτη του είπε:

«Δε θα μου το συγχωρήσει. Θα το πληρώσω».

Τον Αύγουστο, μαθεύτηκε, τι ακριβώς επεδίωκαν οι Αμερικανοί, καθώς «διέρρευσε» το πολύκροτο «σχέδιο Άτσεσον»: Διχοτόμηση της Κύπρου με διπλή ένωση. Τον Σεπτέμβριο, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος παντρεύτηκε την πριγκίπισσα Άννα Μαρία. Τον Οκτώβριο κι εντελώς ξαφνικά, έληξε η «περίοδος Χρουστσόφ» στη Σοβιετική Ένωση.

Η εποχή του Νικήτα Σεργκέγιεβιτς Χρουστσόφ (1894 - 1971) σημαδεύτηκε από την επέμβαση στην Ουγγαρία (1956) κι από τις ανακατατάξεις στα Βαλκάνια. Διαδέχτηκε τον Στάλιν ως γραμματέας του σοβιετικού κομμουνιστικού κόμματος (1953) και ως πρωθυπουργός (1958), προχώρησε στην αποσταλινοποίηση κι εφάρμοσε την πολιτική της ειρηνικής συνύπαρξης με τη Δύση. Το 1962, άλλαξε όλα τα ονόματα των περιοχών της χώρας που δόθηκαν προς τιμήν των Μολότοφ, Καγκάνοβιτς και Μελένκοφ, οι οποίοι είχαν εμπλακεί στην απόπειρα απόμακρυνσής του,το 1957. Στις 14 Οκτωβρίου 1964, απαλλάχθηκε από όλα τα καθήκοντά του, προκειμένου να ξεκινήσει η εποχή του Λεονίντ Ίλιτς Μπρέζνιεφ.

Στην Ελλάδα, το παιχνίδι άρχισε να χοντραίνει: Στις 30 Νοεμβρίου του 1964, σε εκδήλωση για την επέτειο της ανατίναξης της γέφυρας του Γοργοπόταμου από την αντίσταση, μια έκρηξη σκότωσε 13 και τραυμάτισε 45, αριστερούς στην πλειοψηφία τους. Η αστυνομία την απέδωσε σε παλιά νάρκη. Η Αριστερά σε δράση παρακρατικών της Δεξιάς.

Φρειδερίκη και Κωνσταντίνος μεθόδευσαν την ανατροπή της κυβέρνησης με τον εξαναγκασμό του Γεωργίου Παπανδρέου σε παραίτηση, στις 15 του Ιουλίου του 1965. Αντί να προκηρυχτούν νέες εκλογές, τα ανάκτορα προχώρησαν στη δημιουργία κυβέρνησης αποστατών από την Ένωση Κέντρου που θα στηριζόταν στις ψήφους της ΕΡΕ.

Ξέσπασαν διαδηλώσεις, πορείες, συγκρούσεις με την αστυνομία, δολοφονήθηκε ο σπουδαστής Σωτήρης Πέτρουλας (21 Ιουλίου 1965) και η Αθήνα γνώρισε την αναταραχή που πήρε το όνομα «Ιουλιανά».

Η πρώτη κυβέρνηση των αποστατών με πρωθυπουργό τον Γεώργιο Αθανασιάδη Νόβα, η κυβέρνηση του «Γαργάλα 'τα» όπως αποκλήθηκε (του είχαν χρεώσει την πατρότητα των στίχων «κι ήταν τα στήθη σου – άσπρα σαν τα γάλατα – και μου 'λεγες – γαργάλα τα»), ορκίστηκε στις 17 Ιουλίου και καταψηφίστηκε στις 4 Αυγούστου. Η δεύτερη κυβέρνηση των αποστατών με πρωθυπουργό τον άλλοτε ΕΛΑΣίτη, Ηλία Τσιριμώκο, ορκίστηκε στις 20 του Αυγούστου. Καταψηφίστηκε αλλά οι αποστάτες ήταν, τότε, περισσότεροι. Ο απαιτούμενος αριθμός αποστατών, που προστέθηκε στον αριθμό των βουλευτών της ΕΡΕ, εξασφαλίστηκε στην ψηφοφορία για την τρίτη κυβέρνηση των αποστατών: Του Στέφανου Στεφανόπουλου, που ορκίστηκε στις 17 Σεπτεμβρίου. Η χώρα είχε μπει για τα καλά σε μακριά περίοδο ανωμαλίας.

Ένα χρόνο αργότερα, στις 22 Δεκεμβρίου του 1966, ορκιζόταν κυβέρνηση υπό τον πρώην διοικητή της Εθνικής τράπεζας, Ιωάννη Παρασκευόπουλο. Οι αποστάτες είχαν ανατραπεί, αφού προσέφεραν στη Φρειδερίκη ό,τι τους ζήτησε. Φάνηκε πως η χώρα βάδιζε πάλι προς την ομαλότητα. Μια συμφωνία των αρχηγών των μεγάλων κομμάτων, ΕΡΕ και Ένωσης Κέντρου, όριζε πως θα αποδέχονταν το αποτέλεσμα των μελλοντικών εκλογών. Η ΕΡΕ ανέτρεψε την κυβέρνηση Παρασκευόπουλου και ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος ανέλαβε πρωθυπουργός στις 3 Απριλίου του 1967. Όμως, κι αυτός κι ο Γεώργιος Παπανδρέου λογάριαζαν χωρίς τα ανάκτορα που οργάνωναν πραξικόπημα. Μια μυστική σύσκεψη στρατηγών στις 20 Απριλίου του 1967, όρισε τη Μεγάλη Τρίτη, 25 Απριλίου, ως ημέρα Χ για το πραξικόπημα. Αλλά και οι στρατηγοί λογάριαζαν χωρίς τη χούντα των συνταγματαρχών που από καιρό προετοίμαζε το δικό της πραξικόπημα με τους Γεώργιο Παπαδόπουλο, Νικόλαο Μακαρέζο και (ταξίαρχο) Στυλιανό Παττακό. Βιτρίνα είχαν τον αντιστράτηγο Γρηγόριο Σπαντιδάκη, αρχηγό ΓΕΣ.

Ξημερώματα 21 Απριλίου του 1967, οι πραξικοπηματίες απομόνωσαν τον βασιλιά Κωνσταντίνο στο Τατόι και τη μητέρα του Φρειδερίκη στο Ψυχικό. Πρωί της ίδιας μέρας, ο Κωνσταντίνος μεταφέρθηκε στο Πεντάγωνο όπου του ζητήθηκε να ορκίσει την «κυβέρνηση». Η χούντα των συνταγματαρχών χρειαζόταν επίσημη αναγνώριση. Στη

συνέχεια, θα έβλεπαν με ποιον τρόπο θ' απαλλάσσονταν από τον βασιλιά. Κι ο Κωνσταντίνος, που αιφνιδιάστηκε, χρειαζόταν χρόνο για να οργανωθεί, ώστε να μπορέσει αργότερα να επιβάλει τους δικούς του στρατηγούς. Κατέληξαν σ' ένα κυβερνητικό σχήμα, που εκπροσωπούσε και τις δυο πλευρές.

Το καλοκαίρι, ο Κωνσταντίνος επισκέφτηκε τον Καναδά, όπου έκανε την γκάφα να δηλώσει πως η κυβέρνηση δεν ήταν δική του. Οι πραξικοπηματίες είχαν τον νου τους. Ένα βασιλικό αντιπραξικόπημα οργανώθηκε για τις 26 Οκτωβρίου αλλά αναβλήθηκε την τελευταία στιγμή. Νέα ημερομηνία ορίστηκε η 13 Δεκεμβρίου του 1967. Οι στρατηγοί φαντάζονταν πως έλεγχαν το στράτευμα. Κι ο Κωνσταντίνος πίστευε πως ο λαός θα του συμπαραστεκόταν. Ξεχνούσε πως ο ίδιος είχε καταργήσει τον νόμιμο πρωθυπουργό της χώρας, Γεώργιο Παπανδρέου. Κι ότι η μητέρα του είχε εξαναγκάσει τον προηγούμενο εκλεγμένο πρωθυπουργό, Κωνσταντίνο Καραμανλή, να φύγει στο εξωτερικό. Άλλωστε, ελάχιστοι ήταν εκείνοι που θα διακινδύνευαν τη ζωή τους για να απαλλαγεί η χώρα από μια χούντα και ν' αποκτήσει μιαν άλλη.

Το βασιλικό αντιπραξικόπημα εκδηλώθηκε με ηλίθιο τρόπο. Στην ουσία, ελάχιστες στρατιωτικές μονάδες κινήθηκαν. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι φιλοβασιλικοί διοικητές συνελήφθησαν από τους υφισταμένους τους. Για τη χούντα των συνταγματαρχών, το αντιπραξικόπημα ήταν ουρανοκατέβατο δώρο. Ο Κωνσταντίνος αναγκάστηκε να φύγει στη Ρώμη, ενώ από το ραδιόφωνο αναμεταδιδόταν η ίδια ανακοίνωση: Ότι κινήθηκε ενάντια στη νομιμότητα, ο στρατός δεν τον ακολούθησε κι αυτός το 'σκασε «κρυπτόμενος από χωρίου εις χωρίον».

Την ίδια μέρα,13 Δεκεμβρίου 1967, ο στρατηγός Γεώργιος Ζωιτάκης ορκιζόταν αντιβασιλιάς και, με τη σειρά του, όρκιζε τη νέα κυβέρνηση. Πρωθυπουργός και υπερυπουργός ο Γεώργιος Παπαδόπουλος που παραιτήθηκε από τον στρατό όπως κι οι Νικ. Μακαρέζος και Στυλ. Παττακός.

Το πρώτο εξάμηνο του 1968 κύλησε ευτυχισμένο για τον δικτάτορα. Στις 20 Ιουνίου, ορκίστηκε η τρίτη χουντική κυβέρνηση, με έντονο πολιτικό προφίλ: Ελάχιστοι στρατιωτικοί υπήρχαν σ' αυτήν. Με τα ξερονήσια και τις φυλακές γεμάτες, τα στρατοδικεία σε οργασμό και τους βασανιστές του ΕΑΤ-ΕΣΑ σε πλήρη δράση, ο Παπαδόπουλος προσπαθούσε να περάσει στο εξωτερικό την εικόνα του λαοπρόβλητου σωτήρα.

Το πρώτο χτύπημα ήρθε στις 13 του Αυγούστου. Ο Αλέκος Παναγούλης απέτυχε να τινάξει

στον αέρα τον δικτάτορα αλλά πέτυχε να διαλαληθεί σ' ολόκληρο τον κόσμο πως ο λαός αντιδρούσε. Ο Παναγούλης υπονόμευσε την παραλιακή λεωφόρο Σουνίου, απ' όπου περνούσε ο Παπαδόπουλος, πηγαίνοντας από το Λαγονήσι στη Αθήνα. Βιάστηκε όμως να πυροδοτήσει κι ο δικτάτορας γλίτωσε. Η χούντα προσπάθησε να περάσει την απόπειρα ως μεμονωμένο επεισόδιο. Πριν όμως να καταλαγιάσουν οι εντυπώσεις, ήρθε το αναπάντεχο: Την 1η Νοεμβρίου του 1968, πέθανε σε ηλικία ογδόντα χρόνων ο Γεώργιος Παπανδρέου. Αν και καταργημένος από τις 15 Ιουλίου του 1965, εξακολουθούσε να είναι ο τελευταίος εκλεγμένος πρωθυπουργός της Ελλάδας. Ήταν μια λεπτομέρεια που δεν πρόσεξε η χούντα. Έδωσε άδεια για δημόσια κηδεία.

Στις 3 Νοεμβρίου του 1968, αμέτρητα πλήθη κατέβαιναν προς το κέντρο της Αθήνας για ν' αποχαιρετήσουν τον νεκρό. Δεξιοί, κεντρώοι κι αριστεροί, παραμερίζοντας τις πολιτικές και ιδεολογικές τους διαφορές, σχημάτισαν μια απέραντη παναθηναϊκή διαδήλωση που εξελίχθηκε σε βροντερό αντιχουντικό συλλαλητήριο. Ήταν η πρώτη κι ίσως η τελευταία φορά που ο Γεώργιος Παπανδρέου προσαγορευόταν ομόφωνα με το επίθετο «Γέρος της Δημοκρατίας», με το οποίο τον αποκαλούσαν οι οπαδοί του.

Η λαϊκή αντίσταση επρόκειτο να κορυφωθεί στο Πολυτεχνείο.

(Έθνος της Κυριακής, 31.10.1999) (τελευταία επεξεργασία, 29.6.2009)